

Rapport

efter kvalitetsgranskning av Läsundervisningen
inom ämnet svenska för årskurs 7-9 i
Lillholmsskolan i Stockholms kommun.

Innehåll

Inledning

Resultat

Allmänna undervisningskvaliteter

Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Bakgrundsuppgifter om Lillholmsskolan

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7-9 under hösten 2011. Granskningen av Lillholmskolan i Stockholm ingår i detta projekt.

Skolinspektionen har besökt skolor under våren och hösten 2011. Under denna period sker omfattande förändringar av regelverket på skolområdet. Utgångspunkten för Skolinspektionens granskning kommer att vara densamma oavsett om besöken sker på våren eller hösten, men bedömningarna kommer att göras utifrån olika regelverk. Redovisningen består av två delar, en som belyser allmänna undervisningskvaliteter och en som belyser ämnesspecifika undervisningskvaliteter. Frågeställningar och metod redovisas i slutet av denna rapport under rubriken Syfte och frågeställningar.

Skolinspektionen kommer vid sina bedömningar att utgå från skollagen (2010:800) och därtill hörande författningar, bland annat skolförordningen (2011:185) och förordningen om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37).

Förordningen om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 1994:1) samt förordningen om kursplaner för grundskolan (SKOLFS 2000:135) ska under läsåret 2011/12 fortsätta att gälla för elever i årskurs 9 i grundskolan. Därmed utgår kvalitetsgranskningen från dessa författningar när det gäller årskurs 9.

Lillholmskolan besöktes den 18-21 oktober. Ansvariga inspektörer har Karin Günther och Joakim Norberg varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Rapport

2012-01-27

2 (21)

Dnr 40-2011:1833

Kvalitetsgranskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7-9 genomförs i sammanlagt 30 kommunala skolor och 10 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7-9 är genomförda redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. De skolor som ingått i granskningen bildar en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

På Lillholmskolan observerades nio lektioner. Varje observerad lektion bedömdes utifrån flera olika aspekter av kvaliteten på läsundervisningen. För varje aspekt finns en eller flera bakomliggande indikatorer vilka konkretiseras i ett observationsschema i form av goda exempel. Bedömningen av varje aspekt är ett medelvärde av bedömningen av aspektens indikatorer, dvs. av de som varit möjliga att observera under den aktuella lektionen.

Indikatorerna bedömdes på en skala 1-4:

- 1=huvudsakligen svag
- 2=fler svaga än starka sidor
- 3=fler starka än svaga sidor
- 4=huvudsakligen stark

Om ingen indikator för en aspekt kunde observeras bedömdes inte heller den aktuella aspekten.

Resultat

År 2010 redovisades betyg för 17 elever i ämnet svenska i årskurs 9. Av dessa nådde 12 procent inte målen. Drygt hälften av eleverna fick betyget Godkänt och övriga elever som nått målen fick de högre betygen.

Samma år läste 39 elever på Lillholmsskolan ämnet Svenska som andraspråk. 26 procent av dessa nådde inte målen. Andelen elever som fick betyget Godkänt är liksom i ämnet svenska dryga hälften av de elever som nått målen. Andelen elever som fick de högre betygen är således lägre i svenska som andraspråk.

Resultat på det nationella ämnesprovet i årskurs 9 för svenska som andraspråk visar att 51 procent av eleverna inte nådde målen. 61 procent uppfyllde kraven för delprovet *Läsa, förstå litterär text* och 69 procent av eleverna nådde kravnivån i delprovet *Förstå sakprosa*. Resultaten överensstämmer med de som redovisas för riket i stort. En stor

andel elever, 40 procent, fick ett högre slutbetyg i ämnet svenska än resultat på nationella provet.

Provresultaten för de elever som läser enligt kursplanen i svenska redovisas inte i Skolverkets statistik.

Skolan har en stor andel elever som varit kort tid i Sverige. Bland dessa finns elever som inte gått i skola tidigare. Skolinspektionen bedömer att detta kan vara en viktig bakgrundsförklaring till de förhållandevis låga resultaten i svenska och svenska som andraspråk.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Lillholmsskolan behöver fortsätta arbeta för att utveckla elevernas läsförståelse och höja resultaten i svenska och svenska som andraspråk. Skolan bör också vara uppmärksam på att resultaten på det nationella provet inte kraftigt och omotiverat avviker från slutbetygen.

Allmänna undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
- Struktur och organisation
- Individanpassning, variation och utmaning
- Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward¹

Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren skapar en positiv atmosfär
- läraren bemöter eleverna med respekt och främjar respekten mellan eleverna
- läraren har positiva förväntningar på eleverna och elevernas självtillit
- läraren skapar motivation inför olika aktiviteter
- läraren involverar alla elever

Skolinspektionens bedömning

Intervjuer med elever och lärare liksom Skolinspektionens lektionsobservationer visar att Lillholmsskolan har en trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö. Det råder

Rapport

2012-01-27

4 (21)

Dnr 40-2011:1833

en god arbetsro på de lektioner som besöks och eleverna är överlag engagerade och aktiva. Lärarna och eleverna berättar i intervjuer och visar under lektionerna att de tycker om varandra. Eleverna berättar att lärarna inspirerar dem och ger dem lust att läsa böcker. Lärarna berättar i sin tur att de arbetar aktivt för att vinna förtroende hos eleverna och skapa en positiv atmosfär. På skolan finns ett system där en eller flera klasslärare följer en klass under lång tid, från årskurs 3 till 9. Kontinuiteten ger eleverna trygghet och läraren kan använda sina kunskaper om eleverna för att anpassa undervisningen efter deras behov.

På en av de observerade lektionerna introduceras en ny bok för klassen. Läraren får eleverna nyfikna på boken och skapar positiva förväntningar inför arbetsområdet genom att ställa frågor kring bokens titel och omslag innan hon själv avslöjar något om dess handling. Det finns inget rätt eller fel svar, påpekar läraren och förklarar för klassen att hon vill få igång deras fantasi. Eleverna görs aktiva och är engagerade inför kommande arbetsmoment. Vid en annan lektion aktiverar och engagerar läraren eleverna genom att gemensamt repetera tidigare förvärvade kunskaper inför det område som ska bearbetas under lektionen. Läraren involverar alla elever i gruppen och använder elevernas svar som utgångspunkt för gemensam kunskap. Läraren utgår från att klassen kan och visar tydligt positiva förväntningar på elevernas förmåga.

Det finns också exempel på observerade lektioner där lärarna inte är lika lyhörda för eleverna som i de två övre exemplen. Vid dessa tillfällen har lärarna ambitionen att involvera eleverna, men de lyssnar inte på vad eleverna har att säga eller signalerar att de själva har det rätta svaret. Elevernas svar används då inte för att föra undervisningen framåt utan får istället karaktären av utfyllnad. Eleverna uppmuntras inte att lyssna på och lära av varandra. Det förekommer också att lärare, istället för att skapa motivation för olika aktiviteter, på förhand förmedlar att arbetsmoment kommer att vara svåra eller besvärliga för eleverna.

Samtliga lärare som Skolinspektionen träffar och observerar har goda relationer till sina elever. Detta är en av skolans styrkor och också någonting som lärarna har arbetat för och medvetet använder för att nå eleverna och få dem att känna sig trygga och uppskattade och därigenom utvecklas i sitt lärande.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö* uppvisar fler starka än svaga sidor. Skolans lärare är överlag duktiga på att skapa en positiv atmosfär, skapa motivation inför olika aktiviteter och involvera alla elever. De goda relationer som råder på skolan mellan lärare och elever utgör en grund för fortsatt lärande. Undervisningen kan dock utvecklas genom att lärare ytterligare bemöter elevernas åsikter med intresse, allvar och respekt och i högre grad använder elevernas svar som utgångspunkt för gemensam kunskap.

Struktur och organisation

Exempel på indikatorer vid granskningen av aspekten

- läraren genomför en genomtänkt lektionsstart
- läraren genomför en välstrukturerad lektion
- läraren ger tydliga förklaringar och instruktioner
- läraren kontrollerar att eleverna förstått förklaringar och instruktioner
- läraren gör ett tydligt och sammanfattande lektionsslut

Skolinspektionens bedömning

De observerade lektionerna är ofta välstrukturerade och välplanerade med ett tydligt upplägg, en god balans mellan lärarledda genomgångar och elevaktivitet och ett logiskt flöde där uppgifter tydligt hör ihop med inledande genomgångar. Skolinspektionen ser flera exempel på lektioner med en bra inledning som kan utvecklas ytterligare genom att lärarna, när de presenterar de aktiviteter som kommer att ske under lektionen, även anger lektionens syfte och de lärandemål som är kopplade till lektionen.

Av de lektionsplaneringar som Skolinspektionen tagit del av framgår hur lektionerna är kopplade till kursplanemålen, men på de lektioner som observeras framstår inte detta som lika tydligt för eleverna. Endast vid en av nio besökta lektioner kopplar läraren lektionens innehåll till lärandemålen. Lärarna visar ofta inledningsvis en disposition över lektionens innehåll, men ger ingen information om kursplanemålen eller syftet med lektionen. För att kunna och vilja ta ansvar för sitt lärande och ha inflytande över undervisningen behöver eleverna känna till målen för undervisningen. Av den elevenkät som 33 elever i årskurs 9 har svarat på anger 15 elever att läraren pratar om målen i läsundervisningen någon gång i månaden, medan 10 elever upplever att det snarare rör sig om någon gång per år. I intervjuer med både lärare och elever framträder bilden av att lärarna informerar om målen vid terminsstart, men även inför nya arbetsmoment.

Vid en av de lektioner som Skolinspektionen observerar presenterar läraren inledningsvis de aktiviteter som ska ske under lektionen och anger syftet med aktiviteterna och lärandemålen för lektionen. Läraren berättar kort om vilken slags bok de ska läsa och varför hon har valt den – en klassiker bland svenska ungdomsböcker där det finns mycket att prata om och diskutera vidare. Läraren sätter sedan in lektionen i ett större sammanhang genom att koppla till det geografiska område som nämns i bokens titel. Eleverna aktiveras genom att de enskilt får skriva svar på frågor som mynnar ut i ett gemensamt samtal. Efter att ha väckt nyfikenhet hos eleverna och fångat deras intresse läser läraren första kapitlet i boken högt. Läraren tar gemensamt upp ord som eleverna inte förstått och går även igenom begreppet gestaltning. Eleverna får sedan enskilt leta efter exempel i texten som visar hur författaren gestaltar karaktärerna i boken. Eleverna

Rapport

2012-01-27

6 (21)

Dnr 40-2011:1833

skriver därefter i sina läsloggar. Nästa lektion kommer de att få tillbaka dessa med kommentarer från läraren.

Lektionen ovan får illustrera ett exempel på en välstrukturerad lektion med god variation mellan lärarledd genomgång och enskilt arbete. Läraren ger tydliga förklaringar och instruktioner genom att använda exempel från elevernas vardagsliv, skapa tydliga strukturer för elevernas arbete och förklara hur enskilda moment och uppgifter hänger ihop med lektionens lärandemål. Läraren kontrollerar att eleverna förstått förklaringar och instruktioner genom att ställa utvecklande frågor för att få en bild av elevernas förståelse och gå runt bland eleverna när de arbetar enskilt för att fånga upp deras förståelse.

Majoriteten av de lektioner som observeras saknar ett tydligt och sammanfattande lektionsslut. Lektionerna slutar sällan på ett planerat sätt. Läraren gör inte en sammanfattning av lektionsinnehållet och knyter heller inte an till nästa lektion eller något annat som är relevant för den aktuella lektionen. På en av de observerade lektionerna skriver läraren upp syftet med lektionen på tavlan precis när lektionen slutar, men tiden rinner ut och läraren går inte igenom det som står på tavlan. Lektionen avslutas därför inte på det tydliga och sammanfattande sätt som avsetts. Lärarna känner igen att lektionerna ofta avslutas för hastigt när detta tas upp i lärarintervjun och håller med om att det är ett utvecklingsområde för dem.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Struktur och organisation* uppvisar fler starka än svaga sidor. Lektionerna är överlag välstrukturerade och välplanerade med ett tydligt upplägg och en god variation mellan lärarledda genomgångar och elevaktivitet. Lärarna behöver dock bli tydligare när de informerar eleverna om syftet med lektionen så att det blir tydligt för eleverna hur undervisningen är kopplad till lärandemålen. Genom att avsluta lektionen med en kort sammanfattning blir det tydligt för eleverna vilket syfte lektionen haft. I samband med detta kan eleverna även ges möjlighet att reflektera över och utvärdera lektionens innehåll. Skolinspektionen bedömer detta som ett av tre centrala utvecklingsområden för skolans läsundervisning.

Individanpassning, variation och utmaning**Exempel på indikatorer vid granskningen**

- läraren anpassar undervisningen till elevgruppen
- läraren skapar gynnsamma förutsättningar för elevernas kognitiva utveckling genom samtalsstrukturen i klassrummet
- läraren ser till att elever med behov av särskilt stöd under lektionen får sådant

Skolinspektionens bedömning

Den undervisning som observeras är anpassad till elevgruppen som helhet. En majoritet av skolans elever har annat modersmål än svenska och har därför ofta behov av mer stöd. Lärarna ger förklaringar och instruktioner på ett sätt som anpassas utifrån elevernas behov. För att underlätta individanpassningen och kunna ge alla elever det stöd de behöver får eleverna ofta undervisning i mindre grupper och sällan i helklass. Förutom undervisning i halvklass förekommer det att eleverna delas in i pojk- och flickgrupper och att elever i behov av extra stöd får undervisning av speciallärare i mindre grupp.

Det är svårt att avgöra från lektionsobservationerna om eleverna får uppgifter som är utmanande utifrån deras närmaste "utvecklingszon", det vill säga om de elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås får utmanande uppgifter och fördjupande material och om elever med en lägre prestationsnivå eller långsammare inlärningstakt får material som ger dem rätt stöd. De lärare som Skolinspektionen intervjuar är nöjda med de möjligheter de har till individanpassning. De upplever att de har rätt resurser för att möta en heterogen elevgrupp där vissa barn nyligen kommit till Sverige medan andra är födda här och har svenska som modersmål. Även de elever som intervjuas berättar att de är nöjda med det stöd och den stimulans de får av lärarna. På de lektioner som Skolinspektionen observerar får alla elever arbeta med samma material, men lärarna berättar i intervjun att det finns flera elever som får material och uppgifter som anpassas till deras nivå.

Elever med dyslexi eller språkstörning får anpassad svenskundervisning separat i liten grupp. Skolan är dock flexibel i sina lösningar och det finns även exempel på elever med dyslexi som gynnas mer av att delta i ordinarie undervisning och därför inte går i den lilla gruppen. En elev med dyslexi berättar i elevintervjun att han har goda möjligheter att använda sig av olika hjälpmedel på lektionerna och inte upplever att dyslexin blir ett hinder i undervisningen. Både lärare och elever menar att elever i behov av särskilt stöd får det och att det inte råder någon osäkerhet om när och hur eleverna kan få hjälp med sitt arbete under lektionen. Eleverna uppger också att de har god tillgång till de hjälpmedel de behöver.

På flera av de observerade lektionerna aktiverar lärarna alla och ställer öppna frågor där svaret inte är givet. Undervisningen är tydligt anpassad till målgruppen, även om alla elever gör samma sak. Det finns flera exempel på lärare som hjälper eleverna att utveckla sina utsagor med hjälp av uppföljande frågor. Skolinspektionen ser också att lärarna är tillgängliga för eleverna och går runt och hjälper dem vid de tillfällen då de arbetar enskilt eller i grupp. Det förekommer dock, vilket även nämns under rubriken *Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö*, även att lärare inte lyssnar ordentligt och låter eleverna utveckla sina svar när de ställer frågor till dem.

Rapport

2012-01-27

8 (21)

Dnr 40-2011:1833

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *individanpassning, variation och utmaning* uppvisar fler starka än svaga sidor. Utifrån intervjuer med lärare och elever bedömer Skolinspektionen att skolan har fungerande rutiner för att möta elever i behov av särskilt stöd och att lärarna har förutsättningar att individanpassa och variera undervisningen. Lärarna involverar oftast alla elever. Samtalsstrukturen kan dock utvecklas genom att lärarna undviker korta kontrollfrågor eller fråga-svarsmönster som inte gynnar elevernas förståelse eller kunskapsutveckling.

Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward**Exempel på indikatorer vid granskningen**

- läraren involverar alla elever
- läraren ger möjligheter till inflytande och eget ansvar
- läraren skapar förutsättningar för elevernas aktivitet och engagemang
- läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen
- läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande

Skolinspektionens bedömning

Eleverna är överlag uppmärksamma och engagerade under de lektioner som observeras. De ställer själva frågor och svarar på lärarens frågor. De lyssnar aktivt på lärarens genomgång och arbetar koncentrerat vid enskilt arbete och arbete i grupp. Lärarna har ofta planerat lektionerna på ett sätt som skapar förutsättningar för att involvera alla elever. Lärarna har valt texter utifrån elevernas intressen, ställer frågor till eleverna och aktiverar dem genom att låta dem diskutera i mindre grupper eller enskilt skriva ned sina reflektioner innan de går igenom i helklass. Eleverna får då möjlighet att reflektera själva innan de svarar på en fråga och kan lättare bidra med egna reflektioner och erfarenheter. Som nämnts i tidigare avsnitt som behandlar *Allmänna undervisningskvalitéer* är detta ett område som samtidigt kan utvecklas på skolan genom att lärarna blir mer lyhörda för det som eleverna säger.

Lektionsobservationerna visar att elevernas möjligheter till eget ansvar och inflytande över undervisningen är lågt. Elevernas frågor och uttryckta intressen bemöts inte alltid med lyhördhet från lärarens sida och tillåts inte styra undervisningens innehåll. Vid de lektioner som observeras förekommer inte att eleverna ges möjlighet att planera det egna arbetet, att välja bland uppgifter med olika innehåll inom det aktuella kunskapsområdet, eller att använda olika arbetssätt. Vid tiden för Skolinspektionens besök fördes inte några diskussioner i lärargruppen kring vad elevinflytande innebär och hur det kan utvecklas på skolan. Bristen på elevinflytande bekräftas i intervjuer av lärare och elever. Det framgår också av elevintervjuerna att elever i vissa årskurser får vara med och påverka undervisningen i högre grad än andra. I den elevenkät som Skolinspektionen delat ut framkommer att eleverna i årskurs 9 upplever att deras synpunkter

inte får genomslag i undervisningen. Cirka 27 procent av eleverna svarar att lärarna aldrig lyssnar på förslag från dem och lika många svarar att så sker ett par gånger om året. En majoritet av eleverna svarar att läraren aldrig eller sällan har ändrat undervisningen efter deras önskemål.

En av kvalitetsgranskningens frågeställningar rör huruvida läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen. Lärarna berättar i intervjun att eleverna oftast får återkoppling skriftligt eller muntligt under mentorssamtal, men mer sällan direkt under lektionstid. Lärarna uppger att de har bättre förutsättningar att ge återkoppling på elevernas uppgifter när de har halvklass än när eleverna är i helklass. Vid de lektioner som Skolinspektionen observerar går lärarna ofta runt och fångar upp elevernas frågor när de arbetar enskilt. Det förekommer också vid ett tillfälle att läraren uppmuntrar eleverna att själva säga till om de inte förstår. Eleverna blir vid detta tillfälle tysta och läraren lämnar inte det utrymme för reflektion som är avsett. Med formativ bedömning avses en konstruktiv och uppgiftsorienterad feedback som är kopplad till vad eleven behöver utveckla för att nå lärandemålen. Läraren kan genom sin bedömning anpassa undervisningen så att den bättre möter elevens omedelbara inlärningsbehov. Syftet är att eleven ska få en förståelse för vad de ska lära sig och för olika kvalitéer i lärandet. På så vis ökas elevens direkta delaktighet i bedömningen och utformandet av undervisningen.

Slutligen kan de observerade lektionerna, enligt Skolinspektionens bedömning, utvecklas så att eleverna får tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande. Vid en av de observerade lektionerna frågar lärarna eleverna på slutet av lektionen vad de lärt sig och hur de upplevde lektionens upplägg. I övrigt finns inga exempel på att eleverna får reflektera över och utvärdera sitt lärande, att de får samtala med läraren och andra elever om lärandet i undervisningen eller arbetsprocesserna. Att ge eleverna större möjligheter att reflektera över sin undervisning är ett utvecklingsområde som tydligt hänger ihop med skolans övriga utvecklingsområden så som elevernas möjlighet till inflytande och kunskap om lärandemålen. Skolans lärare skulle med fördel kunna utveckla de lektionsslut, som också bedöms vara i behov av utveckling, genom att låta eleverna reflektera över lektionen så som läraren gjorde på lektionen i exemplet ovan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward* uppvisar fler svaga än starka sidor. De lektioner som observeras är ofta planerade på ett sätt som ger goda förutsättningar att involvera och aktivera alla elever. Undervisningen kan dock utvecklas så att eleverna får större möjligheter till inflytande och eget ansvar och fler tillfällen att reflektera över läsundervisningen och sin läsutveckling. Skolinspektionen bedömer det som två centrala utvecklingsområden för läsundervisningen att eleverna ges fler möjligheter att reflektera

Rapport

2012-01-27

10 (21)

Dnr 40-2011:1833

över läsundervisningen och sitt lärande samt att eleverna i större utsträckning får möjlighet till inflytande över läsundervisningen.

Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Skolans övergripande arbete med läsundervisning

Exempel på utgångspunkter vid granskningen

- Rektorn ser till att det förekommer pedagogisk samverkan i syfte att stödja elevernas långsiktiga läsutveckling.
- Rektorn tar ansvar för att skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- Eleverna har tillgång till skolbibliotek som används aktivt i läsundervisningen
- Rektorn utvärderar och omprövar regelbundet de särskilda stödinsatser som ges
- Rektor ger lärarna möjlighet till kompetensutveckling med inriktning mot läsprocessen
- Rektorn tar ansvar för att eleverna får det garanterade antalet undervisningstimmar i svenska som timplanen anger
- Rektorn tar ansvar för att lärarna har förutsättningar i form av läromedel, datorer, resurser osv.
- Eleverna känner till kursplanens mål, vet vad de ska kunna och vad de kan
- Läroplan och kursplan används som utgångspunkt i undervisningen
- Skolan arbetar med ämnesövergripande studier
- Lärarna utgår vid bedömning och betygssättningen i ämnet svenska från de nationella målen i kursplanen och från betygskriterierna

Skolan har arbetat mycket med läsning och litteratur. Lärarna samverkar och tipsar varandra om litteratur och om olika arbetssätt, även om de gärna skulle ha mer tid för pedagogiska diskussioner. Många av skolans elever har annat modersmål än svenska och skolan har en större ekonomisk tilldelning utifrån de socioekonomiska förutsättningarna. De extra resurserna används bland annat till en utökad timplan i svenska som andra språk.

Lillholmsskolan arbetar språkutvecklande i alla ämnen och har samlats kring en satsning på genrepedagogik. Genrepedagogik är en metod och ett förhållningssätt som ger lärare verktyg att arbeta både språk- och kunskapsutvecklande i olika ämnen. Det är ett sätt att arbeta som ger eleverna tillgång till skolspråket och ökar förståelsen för hur olika slags texter är uppbyggda.

Lärare och elever ger flera exempel på ämnesövergripande arbete. Det har bland annat förekommit samarbete mellan ämnena bild och svenska, NO och svenska och SO och svenska. I NO-svenska samarbetet arbetade eleverna med fördjupningsuppgifter och kunde använda fakta från no-undervisningen till textbearbetningen i svenskundervisningen. Svensklärarna berättar att de lärare som undervisar i SO och NO arbetar ur ett språkinriktat perspektiv tack vare genrepedagogiken och att fler samarbeten är att vänta framöver.

Skolans två rektorer² berättar att skolans lokaler är det som är sämst med skolan och kallar skämtsamt skolbyggnaden, som består av flera byggnader, för en *kåkstad*. Skolan är, enligt rektorer, inte anpassad för att vara en F-9 skola och det saknas platser för eleverna att umgås på. Trots det upplever inspektörerna att den fysiska miljön på skolan stöder läsprocessen. I varje klassrum finns en soffhörna där den som vill kan sitta bekvämt och läsa. Skolan har också ett bibliotek – Kloka ugglan – som har expanderat det sista året. Lärarna berättar att fler och fler elever går själva till biblioteket för att låna böcker och bibliotekarien berättar att antalet lån ökat kraftigt det senaste året. Detta bekräftas i skolans kvalitetsredovisning där det talas om nya lånerekord för läsåret 2010/2011. Skolbiblioteket används flitigt i läsundervisningen och lärarna utnyttjar även Cirkulationsbiblioteket som lånar ut skönlitteratur för barn och ungdomar i klassuppsättning för gemensam läsning.

Skolans extra resurstilldelning kommer tydligt eleverna till del och skolan har materiella förutsättningar som gynnar läsundervisningen. I varje klassrum finns smartboard-tavlor som lärarna använder vid de observerade lektionerna. De används under de observerade lektionerna för att gestalta nya ord som dyker upp under läsningen och för att på andra sätt tydliggöra innehållet i undervisningen. I varje arbetslag finns vagnar med datorer och skolan ger lärarna de läromedel de behöver för läsundervisningen. Extra resurser har också använts till avgränsade projekt som stimulerar läsning och språkutveckling hos eleverna.

Lärarna trivs på skolan och upplever att de är delaktiga i skolans utveckling. De uppger att de genom åren fått den kompetensutveckling med inriktning mot läsprocessen som de behövt.

Rektorer, tycker att lärarna är bra på att förklara mål för eleverna och berättar att det ofta diskuterats på skolan hur sådan information ges. De flesta elever i de fyra elevgrupper som intervjuas uppger att de känner till och förstår de mål de har inom läsundervisningen. Lärarna går igenom muntligt och eleverna förstår och vet oftast vad de ska kunna. Framförallt är det i början av terminen som lärarna går igenom målen, men det förekommer också att målen tas upp "lite då och då". Lärarna berättar att de skriver

² Se tillsynsbeslut 2011-11-14 (dnr 43-2011: 5611)

Rapport

2012-01-27

12 (21)

Dnr 40-2011:1833

lokala pedagogiska planeringar och att de går igenom målen muntligt med eleverna och bitvis konkretiserar kursplanen. Av 33 elever i årskurs 9 anger 15 elever i Skolinspektionens enkät att läraren pratar om målen i läsundervisningen ungefär en gång i månaden. 10 av de elever som svarat upplever att det snarare är en gång om året.

Läroplan och kursplan används som utgångspunkt i undervisningen. Lärarna utgår från kursplanen i svenska som andraspråk när de lägger upp undervisningen. De tycker inte att det är ett problem för dem att anpassa till de elever på skolan som läser och bedöms enligt kursplanen i svenska men deltar i samma undervisning som övriga elever. Lärarna anpassar undervisningen genom att ge den extralitteratur och de uppgifter som dessa elever har rätt till.

Skolan har fungerande rutiner för särskilt stöd och rektorerna utvärderar och omprövar regelbundet de särskilda stödinsatser som ges. Skolan har flera specialpedagoger med fokus på språkutveckling. Det faktum att de flesta elever på skolan har en andraspråksinlärning försvårar, enligt lärarna, arbetet med att upptäcka elever med särskilda behov, så som elever med dyslexi. Å andra sidan har skolan på grund av sitt elevunderlag en god beredskap för att möta elever i behov av särskilt stöd. Lärarna berättar att samverkan med elevhälsoteam och speciallärare fungerar väl.

"Vi arbetar så tätt tillsammans att det skulle vara omöjligt för en elev att falla igenom", förklarar en av lärarna. Skolan gör många utredningar som utmynnar i olika typer av stöd. Ibland kan en utredning visa att anpassning i klassen fungerar bäst och i andra fall bedöms eleven gynnas mest av undervisning och stöd i liten grupp. I den lilla gruppen har läraren möjlighet att ge förklaringar och instruktioner utifrån elevernas behov.

Elever med läs- och skrivsvårigheter och elever med språkstörning får undervisning i en liten grupp som kallas Kajaken. Eleverna är nöjda med den hjälp de får i Kajaken och berättar att klasskompisar också uttryckt att de vill gå där. Läraren har varit noga med att det inte ska upplevas som exkluderande eller utpekande att få svenskundervisning i Kajaken. De elever som diagnosticerats med dyslexi eller språkstörning får mellan 90 och 180 minuter extra svenskundervisning varje vecka. I Kajaken finns de tekniska hjälpmedel som eleverna behöver, så som talböcker och elevdatorer. Här arbetar eleverna långsammare och får undervisning som är anpassad för deras behov. Eleverna får även hjälp att förbereda sig inför prov och inför lektioner i andra ämnen. De elever som läser i Kajaken har åtgärdsprogram som följs upp och utvärderas var sjätte vecka. Var tredje vecka har eleverna mentors tid och även då diskuteras de åtgärder som satts in liksom elevens måluppfyllelse.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Skolans övergripande arbete med läsundervisning* fungerar väl och är huvudsakligen starkt. På skolan

förekommer pedagogisk samverkan som stödjer elevernas långsiktiga läsutveckling. Skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen och biblioteket används aktivt i läsundervisningen. Rektorerna utvärderar och omprövar regelbundet särskilda stödinsatser, lärarna får kompetensutveckling och eleverna får extra undervisningstid i svenska. Lärarna har tillgång till läromedel och datorer för undervisningen.

Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

Finns exempel på

- skönlitteratur
- sakprosatexter
- texter som kombinerar ord, bild och ljud och deras dramaturgiska komponenter
- kombinationer av olika texttyper
- texter från läromedel, andra skolämnen
- texter från digitala media
- texter producerade av lärare
- texter valda utifrån elevernas intressen erfarenheter och behov
- texter med autentiskt syfte som ligger bortanför elevens färdighet

Skolinspektionens bedömning

Dokumentation från lärarna, lektionsobservationer och intervjuer med lärare och elever visar att eleverna får ta del av olika texttyper i undervisningen. De lär sig att känna igen olika texters uppbyggnad och språkliga särdrag. Lärarna berättar att de även visar film och använder sig av dagstidningar i undervisningen. I den elevenkät som 33 elever i årskurs 9 svarat på framgår dock att vissa inslag saknas.

Av enkäten framgår att eleverna aldrig får chatta på svenskan, aldrig får titta på tv-program och att de sällan eller aldrig får arbeta med texter från olika medier, så som TV, teater, film, musik, eller texter från Internet. Flera elever uppger också att de aldrig läser dagstidningar eller andra tidskrifter under svensklektionerna.

Skolan har gott om exempel på ämnesövergripande samarbeten, men eleverna uppger i Skolinspektionens enkät att de aldrig bearbetar texter hämtade från andra ämnen så som SO och NO på svensklektionerna. Detta trots skolans satsning på genrepdagagogik som av lärarna beskrivs som ett sätt att arbeta för att ge eleverna tillgång till skolspråket och öka förståelsen för hur olika slags texter är uppbyggda.

Eleverna har möjlighet att välja skönlitterära böcker efter sin egen utvecklingsnivå, men i övrigt läser alla elever samma texter. Den skönlitteratur som används i undervisning-

Rapport

2012-01-27

14 (21)

Dnr 40-2011:1833

en är ofta ungdomslitteratur som valts av lärarna utifrån elevernas intressen och som är anpassade till dem och deras nivå. Även i skolans bibliotek överväger barn och ungdomslitteratur. Eleverna berättar i intervjuerna att de även läser annan litteratur och nämner titlar som *Möss och människor*.

Under de lektioner som observeras arbetar eleverna med skönlitteratur i klassuppsättning, men även med argumenterande text, informationstext och med läsförståelsetest.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?* uppvisar fler svaga än starka sidor. Lärarna ger eleverna möjligheter att läsa olika texttyper. Elevenkäten visar dock att det inte förekommer texter från eller via digitala medier i sådan utsträckning att eleverna kan utveckla sin förståelse för sådana texter. Av elevenkäten framgår också att eleverna i årskurs 9 inte har arbetat med texter från andra skolämnen i svenskundervisningen.

Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- lärarna anpassar undervisningen efter textens syfte och karaktär
- läraren ger eleverna förutsättningar att utveckla olika lässtrategier
- läraren utgår från elevernas intressen och erfarenheter
- läraren utgår från elevernas behov vid bearbetning av text

Skolinspektionens bedömning

Samtliga nio observerade lektioner innehåller läsundervisning och bearbetning av text. Vid tre lektioner arbetar eleverna med argumenterande text, en lektion behandlar text från en fiktiv annons ur en lärobok och på övriga lektioner läser eleverna skönlitteratur för ungdomar. I intervjuerna berättar eleverna att de fått lära sig olika lässtrategier och det framgår också av de lektioner som observeras att läsundervisningen på skolan gjort eleverna medvetna om ämnesspråk och olika textgenrer.

Eleverna läser både skönlitterära böcker individuellt som de själva väljer, eller får hjälp av läraren att välja och klassuppsättningar av böcker som alla i klassen läser samtidigt. På de lektioner som observeras där eleverna läser skönlitteratur läser alla i klassen samma bok. Lärarna varvar högläsning med kortare stunder av tyst läsning och låter även eleverna själva läsa högt för klassen. De stannar upp och går igenom svåra ord, ställer frågor till texten och låter eleverna reflektera över det de läst. Samtliga lärare anpassar väl undervisningen efter textens syfte och karaktär. De ger texten ett sam-

manhang bland annat genom att visa bilder på de smartboardtavlor som finns i klassrummen för att illustrera nya ord eller teman som förekommer i texten.

På de lektioner som behandlar argumenterande text får eleverna ta ut delar i texten så som dess tes, argument och slutsats genom att markera dessa stycken med pennor i olika färger. I elevernas första möte med den argumenterande texten får de ett papper med tomma rutor där endast rubrikerna framgår. De får närma sig texten genom att diskutera i helklass och i mindre grupper var de tror att de olika delarna kommer att förekomma i texten. Lektionen är väl anpassad till textens syfte och karaktär och ger eleverna en god förståelse för hur en argumenterande text är uppbyggd. Temat argumenterande text kommer att avslutas med att eleverna själva får skriva argumenterande texter.

Lärarna har valt texter utifrån elevernas intressen och erfarenheter och är noga med att sätta texten i ett sammanhang som underlättar förståelsen av dess innehåll. Under de lektioner som behandlar argumenterande text får eleverna läsa en text med argument för och emot hemläxor. Eleverna får även läsa en text som en tidigare elev på skolan har skrivit på temat. På de observerade lektionerna läser eleverna ungdomsböcker som utspelar sig i förortsmiljöer som liknar den som skolan ligger i. Eleverna berättar i intervjuerna att de uppskattar böcker som de själva kan relatera till. På den lektion som inleds med att eleverna får associera fritt utifrån bokomslag från tre olika upplagor av samma bok förklarar en flicka att hon föredrar det ena omslaget för att- *"Det ser ut som att den är för ungdomar. Saker som man kan förknippa sig själv med"*.

Läraren berättar, under samma lektion, att boken är en ungdomsbok och eleverna förstår av bokens omslag att det kommer att handla om kärlek. Läraren gör även eleverna uppmärksamma på bokens struktur. Eleverna uppmanas att notera att vissa partier är skrivna kursivt och i en annan stil, att leta efter citat i texten som visar hur författaren gestaltar bokens karaktärer och att fundera över ur vems perspektiv boken är skriven. Även andra lärare hjälper eleverna att bearbeta skönlitterär text på liknande sätt.

Lärarna utgår från elevernas behov vid bearbetning av texten, men det är i första hand en anpassning på gruppnivå. Det förekommer också att elever i behov av särskilt stöd får gå med speciallärare till ett annat klassrum och få samma undervisning med större möjlighet till stöd.

Av intervjuerna framgår att lärarna brukar ta upp de kännetecken som finns för olika texter. En lärare berättar att klassen tillsammans får författa en text på den smartboard som finns i klassrummet utifrån den textgenre som bearbetas. Därefter får eleverna skriva texter enskilt. Lärarna är överens om att det är viktigt för eleverna att tränga in i

Rapport

2012-01-27

16 (21)

Dnr 40-2011:1833

texter på djupet och upptäcka språkliga drag. Lärarna tycker också att det är viktigt att bearbeta och analysera texten medan de läser, *"under resans gång"*.

Eleverna berättar i intervjun att de uppskattar det sätt som de bearbetar text på i läsundervisningen. De talar om lässtrategier, dramatikkurvor, och om att läsa mellan rader. De uppskattar att de ofta får samtala i mindre grupper innan de diskuterar i helklass och uttrycker det som att de kan ta hjälp av varandras tankar. Eleverna berättar också att de vet hur de ska hantera nya ord som dyker upp under läsningen. De skriver upp dem och försöker i första hand att förstå vad de betyder utifrån det sammanhang de är skrivna i. Först därefter slår de upp det aktuella ordet i en ordbok.

De lektioner som uppvisar mestadels svaga sidor är mindre varierade än övriga. På dessa lektioner lärarna kunnat utveckla bearbetningen av texten genom att låta eleverna komma till tals mer och låta dem ta en mer aktiv roll i undervisningens utformande. De utvecklingsområden som identifierats under lektionsobservationerna och som redovisas under *Allmänna undervisningskvaliteter* är kopplade till elevernas möjligheter att bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper* uppvisar fler starka än svaga sidor. Lärarna anpassar undervisningen efter textens syfte och karaktär, de ger eleverna förutsättningar att utveckla olika lässtrategier och utgår från elevernas behov, intressen och erfarenheter när de bearbetar texter. De svaga sidor som identifierats i anslutning till granskningsområdet rör elevernas möjligheter att påverka undervisningen och att reflektera över lektionens innehåll.

Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren använder sig av olika digitala medier i sin läsundervisning
- Läraren ger eleverna genom undervisningen kunskap om olika digitala mediers språk och funktion
- Läraren ger eleverna möjlighet att söka information via digitala medier samt ger dem verktyg för att kunna kritiskt granska internet och olika digitala medier

Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att lärarna använder digitala medier i sin undervisning när de arbetar på sina smartboardtavlor. De visar bilder och söker information på internet och tydliggör på så vis undervisningen. Några elevgrupper anger i intervjuerna att de gått igenom begreppet källkritik. De har talat om Wikipedia och om att det finns olika källor som har olika värde. Några elever berättar att de sökt texter på Internet i samband med att de skulle skriva referat av böcker.

Eleverna anger i enkäterna att de sällan får arbeta med texter från olika medier, så som TV, teater, film, musik och texter från Internet. Eleverna berättar i intervjun att skolans datorer sällan används. De menar att det tar för lång tid att sätta igång dem och att lektionen i princip tar slut innan de hinner börja arbeta.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap* uppvisar fler svaga än starka sidor. Flera av skolans lärare använder digitala medier för att förtydliga innehållet i undervisningen. Däremot visar intervjuer och Skolinspektionens elevenkät att eleverna i begränsad omfattning får kunskap om olika digitala mediers språk och funktion genom undervisningen. Lärarna ger heller inte eleverna möjlighet att söka information via digitala medier eller verktyg för att kritiskt kunna granska internet och olika digitala medier.

Följer skola/läraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren/skolan följer upp elevernas förmåga att läsa förstå och tolka och bearbeta olika texttyper
- Läraren/skolan tar tillvara resultatet av uppföljningen för att förbättra läsundervisningen

Skolinspektionens bedömning

Eleverna på Lillholmsskolan genomför så kallade LUS-tester två gånger per läsår i samtliga årskurser.³ Lärarna uppger att de, bland annat genom LUS-testerna, har god kännedom om hur eleverna ligger till i sin läsutveckling. Skolans elever genomför även

³ LUS är en förkortning för LäsUtvecklingsSchema; ett instrument som används för att ta reda på hur långt eleverna har nått i sin läsutveckling.

Rapport

2012-01-27

18 (21)

Dnr 40-2011:1833

så kallade DLS-tester en till två gånger per läsår.⁴ Resultaten används för att anpassa undervisningen och för att avgöra vilka elever som behöver extra stöd i läsundervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Följer skola/läraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tar uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen* uppvisar fler starka än svaga sidor. Skolan följer regelbundet upp elevernas förmåga att läsa, förstå, tolka och bearbeta olika texttyper. Resultaten används för att förbättra läsundervisningen och för att identifiera elever i behov av särskilt stöd.

Bakgrundsuppgifter om Lillhomskolan

Lillholmsskolan är en grundskola med förskoleklass och årskurserna 1 – 9. Skolan ligger i Skärholmen i Stockholm. Av skolans totalt 665 elever har 87 procent utländsk bakgrund och 167 elever har kommit nya till Sverige de senaste fyra åren, enligt uppgifter från skolan. 90 procent av skolans elever läser enligt kursplanen i svenska som andra språk. Skolan har provat många olika modeller, men vid tiden för Skolinspektionens granskning ges all svenskundervisning på skolan enligt kursplanen i svenska som andraspråk, även om vissa elever läser enligt kursplanen i svenska.

Skolan tar emot många nyanlända elever och har en särskild verksamhet, Lotsen där eleverna får gå tills de lärt sig tillräckligt bra svenska för att kunna gå i en vanlig klass.

På skolan finns 32 lärare som undervisar i svenska och svenska som andraspråk. Flera av dessa har särskild kompetens för att undervisa elever med svenska som andra språk.

På Lillholmsskolan delar två rektorer på det ansvar som åligger rektor, vilket inte är förenligt med skollagens krav. Detta bedömer Skolinspektionen i ett särskilt tillsynsbeslut⁵ och berör inte vidare i denna granskningsrapport.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med Skolinspektionens ämnesgranskningar är att belysa och bedöma om undervisningen överensstämmer med läroplanens och kursplanernas mål

⁴ DLS är en förkortning för Diagnostiska läs- och skrivprov; en kartläggning av elevers färdigheter i läsning och skrivning som används för att identifiera elever som har bristfällig lästeknik.

⁵ Se tillsynsbeslut 2011-11-14 (dnr 43-2011: 5611)

och riktlinjer och om undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt, det vill säga bidrar till att elevernas kunskaper utvecklas så långt som möjligt inom ramen för givna mål.

I denna granskning riktas särskilt fokus mot kvaliteten i läsundervisningen i ämnet svenska och hur skolorna följer upp och utvecklar elevernas läsförmåga och läsförståelse under grundskolans avslutande årskurser. Enligt flera forskare finns det ett klart samband mellan betyg som elever i de senare åren i grundskolan får och elevernas läsförmåga vilket gör detta angeläget. I granskningen är mer preciserat följande frågeställningar centrala:

Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?

Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?

Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?

Följer skolan systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?

Utöver ovanstående frågeställningar granskas även allmänna undervisningskvaliteter. Granskningen genomförs genom att följande aspekter på undervisningens kvalitet belyses:

Struktur och organisation

Individanpassning, variation och utmaning

Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward

Metod och material

Valet av metoder utgår från det övergripande syftet med ämnesgranskningar och den aktuella granskningens frågeställningar samt aspekter på allmänna undervisningskvaliteter. De observationsscheman, elevenkäter och intervjuguider som behandlas utarbetas med utgångspunkt från forskning om läsundervisning, den gällande läroplanen och kursplanen för svenska. Nedan beskrivs de metoder som kompletterar och förstärker varandra för att besvara projektets frågeställningar.

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med läsundervisning i ämnet svenska. Resultat från elevernas nationella ämnesprov i läsförståelse och be-

Rapport

2012-01-27

20 (21)

Dnr 40-2011:1833

tygsresultat i ämnet svenska, lärarnas utbildning och kompetensutveckling, hur skolan arbetar utifrån styrdokumentet när det gäller läsundervisning, vilka textmaterial skolan använder sig av samt hur man systematiskt arbetar med att följa upp, utvärdera och utveckla läsundervisningen undersöks genom dokumentstudier. Dokumentstudierna förbereder även inspektörerna för skolbesöket och ger underlag för att ställa frågor.

Genom strukturerade lektionsobservationer granskas undervisningens kvalitet när det gäller arbetet med läsundervisning samt allmänna undervisningskvaliteter. Klassrumsobservationer är en viktig metod för att kunna se samspelet mellan lärare, elev och lektionens innehåll. Observationerna ger underlag för att besvara projektets frågeställningar men också hur läroplanens och kursplanens mål och riktlinjer avspeglas i undervisningen. Det finns en risk att inspektörerna under klassrumsobservationerna inte kommer att se någon läsundervisning. För att undvika detta informeras skolorna om syftet med granskningen och de centrala frågeställningarna. Skolan och lärarna får då möjlighet att förbereda sig för granskningen så att inspektörerna får en möjlighet att se hur skolan arbetar med läsundervisning. En möjlighet/risk är att inspektörerna får se en undervisning som i normalfallet inte bedrivs. Skulle undervisningen visa sig ha en hög kvalitet har en del av syftet med granskningen uppnåtts. Bedrivs det däremot inte någon läsundervisning är det viktigt att de allmändidaktiska inslagen i undervisningen observeras och bedöms genom att allmänna undervisningskvaliteter granskas.

Läraren ska i förväg ge observatörerna en lektionsplanering samt uppgifter om elevsammansättningen i klassen. Under lektionsobservationerna värderas ett antal kriterier som kan anses vara positiva exempel av en aspekt av läsundervisning. Detta görs i ett observationsschema som innehåller många olika aspekter av läsundervisningen och av allmänna undervisningskvaliteter. Observationerna av hela lektioner utförs av två inspektörer som under lektionen för löpande anteckningar. I direkt anslutning till lektionen fyller inspektörerna enskilt i sina observationsscheman. Därefter diskuterar de sina bedömningar och sammanställer detta i ett gemensamt observationsschema. I samband med klassrumsobservationerna intervjuas undervisande lärare kort före och efter lektionen utifrån en frågeguide. Observationerna är också vara ett underlag för elev- och lärarintervjuerna.

Intervjuer med elever, lärare och rektor ger tillsammans med övriga metoder en helhetsbild av läsundervisningen i skolan av de faktorer som kan ha betydelse för lärandet. Frågor om lässtrategier, läsmiljöer, anpassning av läsundervisningen, lärarnas kompetens och erfarenhet samt hur skolan systematiskt utvecklar läsundervisningen är viktiga för att komplettera det man sett i undervisningen och i dokumenten. Såväl elever som lärare och rektor kommer att, vid intervjuerna, få besvara frågor utifrån ett frågeformulär. Samtliga lärare som undervisar elever i årskurserna 7–9 i ämnet svenska på aktuell skola intervjuas. Om det finns speciella ämnesansvariga i ämnet så som specialpedagoger eller motsvarande ansvariga för stöd kommer även de att intervjuas. Elever till intervjuerna väljs ut från alla klasser i respektive årskurser. Både pojkar och

flickor, samt elever med svensk respektive utländsk bakgrund, ska ingå. Medverkan är dock frivillig.

Elevenkäter ska ses som en metod att få kompletterande svar på de centrala frågeställningarna. Enkäterna kan ge exempel på vilka texter eleverna får ta del av, om eleverna får läsa texter utifrån erfarenhet, intresse och behov samt om eleverna har tillgång till texter genom olika medier. Dessutom kan det ge en bild av om svaren skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Elevenkäten genomförs bland en slumpvis uttagen klass/grupp elever födda 1996 i varje skola vilka deltagit i någon av de observerade lektionerna. Enkäter till lärare och rektor används inte. Istället får rektorn och lärarna ett antal frågor i förväg utifrån de centrala frågeställningarna för att kunna förbereda sig inför intervjun